Regionale toerismerekeningen,

Methodebeschrijving met resultaten voor de provincie Gelderland 2017-2019.

Lonieke Linderhof, Michel van Veen

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00

www.cbs.nl

Projectnummer 305533
ENR-AGT
3 november 2020

Versiebeheer en distributie

Versie	Datum	Beschrijving van de wijziging	Auteur
1.0	22-11-19	Initiële versie	LLHF
1.1	07-08-20	Versie methode en resultaten af	LLHF
2	12-10-20	Versie voor CWC incl. opmerkingen n.a.v. presentatie provincie Gelderland	LLHF
3	23-10-2020	Eerste definitieve versie, opmerkingen CWC verwerkt	LLHF
4	31-10-2020	Definitieve versie, opmerkingen MVNN, ELMS, KVNX en opdrachtgever verwerkt	LLHF
5	03-11-2020	Definitieve versie, opmerkingen KVNX verwerkt	LLHF

Versie	Distributie
1.0	LLHF
1.1	LLHF, MVVN
2	LLHF, MVVN, CWC leden
3	LLHF, KVNX, MVVN, ELMS, VWNN
4	LLHF, KVNX
5	NBTC, CELTH, DDL

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5

1.1 Toerisme in de nationale rekeningen, satellietrekening toerisme 5
1.2 Doel van het project Regionale toerismerekeningen 6

2. Afbakening: definities en populatie 7

2.1 Definitie van toerisme 7
2.2 Soorten toeristen 7
2.3 Toeristische bestedingen 8
2.4 Prijzen 8
2.5 Productie en toegevoegde waarde begrip nationale rekeningen 8
2.6 Economisch eigendom 9
2.7 Indirect/directe impact van toerisme op de economie 9
2.8 Hoofdactiviteiten/nevenactiviteiten 9
2.9 Karakteristiek toeristisch en niet-karakteristiek toeristische goederen en activiteiten 9
2.10 Indeling van activiteiten naar standaardbedrijfsindeling 10
2.11 Werkgelegenheid 10

3. Methodologie Regionale toerismerekeningen 12

3.1 Karakteristiek toeristische en niet-karakteristieke toeristische activiteiten 12
3.2 Regionale verdeling van karakteristieke toeristische activiteiten 13
3.3 Regionale verdeling van niet-karakteristieke toeristische activiteiten 13
3.4 Vergelijking met de data van Gelderland uit de onderzoeken onder toeristen 14
3.5 Kanttekeningen bij de methode 14

4. Resultaten voor de provincie Gelderland 17

4.1 Bestedingen van toeristen in Gelderland 17
4.2 Toegevoegde waarde van toerisme in Gelderland 18
4.3 Werkgelegenheid toerisme Gelderland 19
4.4 Vergelijking met toerisme Nederland 20
4.5 Vergelijking met andere provincies 22

5. Conclusies en aanbevelingen voor verder onderzoek 24

5.1 Conclusies 24
5.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek 24

6. Referenties 26

1. Inleiding

De toerismesector wordt steeds belangrijker voor de Nederlandse economie. De totale toeristische bestedingen in de Nederlandse economie zijn in 2019 gestegen met 5,4 procent naar een totaal van 91,2 miljard euro en de toegevoegde waarde met 5,0 procent naar een totaal van 31,8 miljard euro. De waarde van de totale toeristische bestedingen in de Nederlandse economie groeit al geruime tijd. In 2010 bedroegen de bestedingen 59,5 miljard euro, de toename tot aan 2019 was meer dan 50 procent.
Het CBS maakt al jaren de satellietrekening toerisme (SRT) in opdracht van het ministerie van Economische Zaken. De SRT geeft op jaarbasis inzicht in een belangrijke set economische indicatoren over het toerisme in Nederland. Steeds vaker klinkt de roep naar een regionale toerismerekening. Wat is het economisch belang van toerisme per provincie van Nederland? De impact van toerisme op een provincie kan significant zijn. Voor de beleidsvorming is de spreiding van het toerisme belangrijk. Toerisme is vaak ongelijk verdeeld over een land. Hoe verschilt de mix van types toeristen per provincie? Hoe kan de groeiende stroom van binnen- en buitenlandse toeristen beter gespreid worden over de verschillende toeristische regio's in Nederland? Dit zijn enkele voorbeelden van vragen die gesteld worden wanneer het gaat over de regionale verdeling van economische indicatoren van toerisme over de Nederlandse provincies.

Daarom heeft het CBS in opdracht van, en in samenwerking met, het Data Development Lab, waaronder NBTC (Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen) en CELTH (Centre of Expertise, Leisure, Tourism and Hospitality), een methode geconstrueerd waarbij de resultaten uit de nationale toerismerekeningen worden gecombineerd met de regionale rekeningen van het CBS en een scala aan andere toeristische databronnen, zoals de onderzoeken onder toeristen. Op deze manier is een verdeling van de economische indicatoren van toerisme over de provincies tot stand gekomen. Hierbij is de provincie Gelderland als pilot genomen. Voor deze provincie is de methode doorgerekend en geanalyseerd. De provincie Gelderland heeft hierbij waardevolle data en kennis als input geleverd. Het belang van toerisme in de economie wordt door de key data van bestedingen, werkgelegenheid en economische activiteit weergegeven.

In de rest van hoofdstuk 1 wordt het doel van de regionale toerismerekeningen besproken. In hoofdstuk 2 worden enkele belangrijke begrippen en concepten uitgelegd, waarna in hoofdstuk 3 de methode van de regionale toerismerekeningen wordt uiteengezet. Hoofdstuk 4 laat de uitwerking van de methode voor de provincie Gelderland zien. Als laatste volgen in hoofdstuk 5 de conclusies en enkele aanbevelingen voor verder onderzoek.

1.1 Toerisme in de nationale rekeningen, satellietrekening toerisme

In de nationale rekeningen is informatie over toerisme niet direct te vinden. Dit komt doordat in de nationale rekeningen bedrijfstakken worden ingedeeld op basis van productiekenmerken (zoals horeca, detailhandel en transport), terwijl toerisme wordt gedefinieerd vanuit het oogpunt van de toerist, ofwel de gebruiker van het product.

Een internationaal geaccepteerde manier om meer inzicht te geven in de macro-economische betekenis van toerisme, is het verankeren van de cijfers over toerisme in het geïntegreerde raamwerk van de nationale rekeningen middels een Satellietrekening van toerisme, ook toerismerekeningen genoemd. De toerismerekeningen bieden een geïntegreerd macro-economisch overzicht van de betekenis van toerisme voor de economie. De meerwaarde van de toerismerekeningen is vooral terug te vinden via informatie over macro-economische kernindicatoren (totaal toeristische bestedingen,

toeristisch bbp, toeristische werkgelegenheid) in absolute en relatieve termen. Naast deze cijfers zijn er ook volume-indexcijfers beschikbaar.

1.2 Doel van het project Regionale toerismerekeningen

Omdat het een nieuw product en een nieuwe methode om dat product te maken betreft had het project Regionale toerismerekeningen twee doelen. Ten eerste is onderzocht hoe de voorgestelde methode uitgewerkt kon worden en welke mogelijkheden en beperkingen daarbij opkwamen. Het tweede doel was de toepassing van de methode op een pilot provincie.

Het grote voordeel van de gekozen methode is dat de regionale toerismerekeningen aansluiten op de nationale toerismerekeningen en hierdoor ook vergeleken kunnen worden met de regionale totalen uit de regionale rekeningen. Het nadeel is dat beperkingen in andere bronnen ook tot beperkingen in de methode leiden. Zo zijn zowel de regionale rekeningen als de nationale toerismerekeningen nog voorlopig voor 2019, en zitten er hiaten in de voor deze methode belangrijke onderzoeken onder toeristen. Hier wordt in paragraaf 3.5 verder op ingegaan. Dat betekent dat de voorlopige cijfers uit de regionale toerismerekeningen voor het jaar 2019 waarschijnlijk vanuit meerdere bronnen bijgesteld zullen worden. Uit een simulatie voor de provincie Gelderland voor 2018 is gebleken dat de groeicijfers van de toeristische kernindicatoren bij de overgang van de voorlopige naar de definitieve cijfers 2018 met enkele procentpunten zouden worden bijgesteld. Er mag verwacht worden dat dit ook voor 2019 het geval zal zijn. De gebruiker wordt daarom geadviseerd bij het gebruik van de toeristische groeicijfers van 2019 er rekening mee te houden dat deze in 2021, wanneer de definitieve cijfers beschikbaar komen, nog behoorlijk aangepast kunnen worden.

2. Afbakening: definities en populatie

Het is belangrijk dat duidelijk is welke definities, populaties e.d. worden gehanteerd in dit onderzoek. Niet iedereen in de toerismewereld gebruikt dezelfde concepten of verstaat hetzelfde onder het concept toerisme, toerist, vrijetijdsbesteding et cetera. Behalve de definities van toerisme worden ook wat begrippen uit de nationale rekeningen toegelicht in dit hoofdstuk omdat die ook belangrijk zijn in de toerismerekeningen.

2.1 Definitie van toerisme

Net als bij andere onderzoeken en cijfers volgt het CBS zoveel mogelijk de internationale definities van Eurostat, en in dit geval de UNWTO. Naast het Europees Systeem van Nationale Rekeningen worden de definities, concepten en methodes aangehouden uit de "Tourism Satellite Account (TSA): Recommended Methodological Framework 2008: For measuring tourism as an economic sector van de United Nations".

De definitie van toerisme luidt:

> *Activiteiten van personen, -die reizen naar- en verblijven in plaatsen buiten hun normale omgeving, voor niet meer dan een jaar, voor vrijetijdsbesteding, zakenreizen en andere activiteiten, niet gerelateerd aan een activiteit 'beloond' vanuit de bezochte plaats.*

In de Nederlandse (en regionale) toerismerekeningen is iemand dus een toerist iedere keer dat hij of zij een tocht maakt met een recreatief of zakelijk motief zoals hierboven gedefinieerd. Je hoeft dus geen overnachting in een toeristische accommodatie door te brengen om te kwalificeren als toerist. Alle vrijetijdsbesteding buiten de normale woonplaats, langer dan 2 uur wordt ook meegerekend in de toerismerekeningen. In de Nederlandse toerismerekeningen is voor het afbakenen van de normale omgeving namelijk een tijdscriterium gehanteerd. Dit criterium houdt in dat alle personen met recreatieve of zakelijke motieven worden gerekend tot toeristen, als de reis van deur-tot-deur meer dan 2 uur duurt.

De definitie van toerisme omvat dus alle activiteiten die worden ondernomen door een toerist, en is dus ruimer dan alleen de horecasector. Uitgaven tijdens de reis naar de bestemming worden ook meegerekend, net als uitgaven ten behoeve van de vakantie vóór of na de reis.

2.2 Soorten toeristen

Binnen de Nederlandse (en regionale) toerismerekeningen worden toeristen op basis van vier verschillende kenmerken ingedeeld:

1. Vestigingsplaats/herkomst: net als in de nationale rekeningen wordt binnen de toerismerekeningen onderscheid gemaakt tussen ingezetenen van Nederland en niet-ingezetenen.
2. Bestemming: een toerist kan als bestemming Nederland of het buitenland hebben.
3. Motief: de Nederlandse toerismerekeningen maken een onderscheid tussen recreatieve en zakelijke motieven. Voorbeelden van recreatieve dagtochten zijn musea bezoeken, fietstochten en uitgaan, maar ook het funshoppen (winkelen voor plezier) valt hieronder. Tot de zakelijke motieven worden alle activiteiten ten behoeve van het werk gerekend zoals congressen, cursussen, bedrijfsuitjes en bezoeken aan bedrijven en beurzen. Er worden echter een aantal reisbewegingen uitgesloten zoals het woon-werkverkeer (incl.

grenswerkers) en reisbewegingen in verband met beroepsmatig bezoek (bijvoorbeeld vertegenwoordigers, vrachtwagenchauffeurs en taxichauffeurs).

4. Duur van de reis: er wordt onderscheid gemaakt tussen meerdaagse reizen (met overnachting) en dagtochten.

Combinaties van deze kenmerken leiden tot verschillende soorten toeristen. Bijvoorbeeld eendaagse Nederlandse toeristen met recreatieve doeleinden, of meerdaagse toeristen uit het buitenland.

2.3 Toeristische bestedingen

Toeristische bestedingen worden gedefinieerd als 'de totale bestedingen gedaan door toeristen of ten behoeve van toeristen vóór, tijdens en na de reis en het verblijf op de plaats van bestemming'. Bestedingen worden dus toeristische bestedingen zodra de persoon die de besteding verricht een toerist is. Verder behoren niet alleen bestedingen tijdens de reis behoren tot de toeristische bestedingen, maar ook de bestedingen ervoor of erna.

2.4 Prijzen

Er zijn 4 verschillende soorten prijzen in de Nationale Rekeningen:

- Lopende prijzen: prijzen in het lopende verslagjaar;
- Constante prijzen: prijzen uitgedrukt in het prijsniveau van vorig jaar;
- Basisprijzen: prijzen exclusief productgebonden belasting en subsidies en exclusief de handels- en vervoersmarge;
- Marktprijzen: prijzen inclusief productgebonden belastingen en subsidies en inclusief de handels- en vervoersmarge (de marktprijzen worden niet meer gepubliceerd).

Door naar de volumegroei te kijken, corrigeren de nationale rekeningen voor prijseffecten. Volume is de waarde (omzet) gecorrigeerd voor prijsveranderingen. Wanneer nationale rekeningen spreken over een groei in waardetermen, dan zijn ook prijsontwikkelingen daarin meegeteld.
De regionale toerismerekeningen spreekt in het hoofdstuk resultaten telkens over bestedingen in marktprijzen en de toegevoegde waarde (bruto) in basisprijzen.

2.5 Productie en toegevoegde waarde begrip nationale rekeningen

Het systeem van nationale rekeningen geeft een cijfermatige beschrijving van het economische proces binnen een land en de economische relaties met het buitenland. Bekende macro-economische kengetallen uit de nationale rekeningen zijn de economische groei, gemeten als de volumegroei van het bruto binnenlands product (bbp), de toegevoegde waarde, de consumptie en werkgelegenheidscijfers zoals het aantal banen. Classificaties en definities zijn vastgelegd in internationale handboeken waardoor de cijfers ook vergelijkbaar zijn tussen landen (SNA 2008, UN et al., 2009; ESR 2008, Eurostat, 2008). De toegevoegde waarde wordt afgeleid uit de productie en het verbruik:

Productie (basisprijzen):
Het totaal aan goederen en diensten dat is geproduceerd, wordt ook wel output genoemd. De output wordt gewaardeerd tegen basisprijzen. Dit zijn de prijzen die door producenten zelf worden ervaren. Ook overheidsinstanties en andere niet-commerciële instanties behoren hiertoe.

Intermediair verbruik (aankoopprijzen):
Goederen en diensten die als input in een productieproces worden gebruikt, met uitzondering van de vaste activa (investeringsgoederen). Het gaat hierbij om goederen die tijdens het productieproces

worden verwerkt in andere producten of volledig worden verbruikt (dit gebeurt per definitie met de ingehuurde diensten). De intermediair verbruikte goederen en diensten worden gewaardeerd tegen de aankoopprijzen die op het moment van gebruik voor soortgelijke goederen of diensten gelden.

Toegevoegde waarde (basisprijzen):
De waarde van alle geproduceerde goederen en diensten (de productiewaarde of output) minus de waarde van goederen en diensten die tijdens deze productie zijn opgebruikt (het intermediair verbruik).

2.6 Economisch eigendom

Net als de nationale rekeningen rekenen de (regionale) toerismerekeningen alle bedrijven waarvan het economisch eigendom in Nederland valt tot de Nederlandse economie. Dit betekent voor de toerismerekeningen dat ook de verdiensten aan buitenlandse toeristen die een accommodatie of ticket bij of via een Nederlands bedrijf boeken, terwijl de reisbestemming een ander land is dan Nederland, worden meegeteld. Economisch bezien verdient de Nederlandse economie aan deze boekingen, ook al bezoekt de buitenlandse toerist Nederland niet. Andersom kan een Nederlandse toerist een accommodatie of ticket boeken bij een bedrijf waarvan het economisch eigendom buiten Nederland ligt.

Het Europees Systeem van Nationale rekeningen (ESR) geeft aan dat economisch eigendom eenheden betreft die een economisch belangencentrum hebben in het economisch gebied van dat land. Het begrip economisch belangencentrum geeft aan dat er in het economisch gebied een locatie bestaat waar, of van waaruit, door een eenheid voor onbepaalde tijd of gedurende een vastgestelde lange periode (één jaar of langer) economische activiteiten en transacties van voldoende omvang worden verricht.

2.7 Indirect/directe impact van toerisme op de economie

De cijfers genoemd in deze rapportage betreffen alleen de directe impact van toerisme. Dat wil zeggen dat alleen de impact van de bestedingen van de toerist bij Nederlandse bedrijven wordt meegeteld. Via de inkoop van allerlei goederen en diensten zorgen toeristische bedrijven ook voor extra toegevoegde waarde en werkgelegenheid bij allerlei toeleverende bedrijven. Deze verdere doorwerking (indirecte effecten) naar toeleverende bedrijven wordt niet meegerekend.

2.8 Hoofdactiviteiten/nevenactiviteiten

Een bedrijf wordt alleen naar hoofdactiviteit getypeerd. Dit betekent dat een bedrijf dat een toeristische nevenactiviteit heeft niet als toeristisch bedrijf naar voren komt in de (regionale) toerismerekeningen. Een boer die bijvoorbeeld zijn weiland in de zomer als standplaats voor toeristen verhuurt, is met zijn volledige productie te vinden in de landbouw en niet in een toeristische activiteit. De toerist heeft deze uitgave echter wel als besteding opgegeven. Die wordt dan toegerekend aan de goederengroep logiesverstrekking die weer wordt gekoppeld aan de hoofdactiviteit, in dit voorbeeld aan de bedrijfstak horeca-logiesverstrekking.

2.9 Karakteristiek toeristisch en niet-karakteristiek toeristische goederen en activiteiten

Bij de verdeling in karakteristiek toeristische goederen, diensten en activiteiten wordt eerst uitgegaan van de bestedingen van de toeristen aan producten. Volgens het European Implementation Manual on Tourism Satellite Accounts van Eurostat zijn karakteristiek toeristische producten gedefinieerd als producten die een belangrijk deel van de totale toeristische bestedingen

uitmaken. Verder zou in de afwezigheid van toeristen het aanbod van deze producten grotendeels wegvallen. De karakteristieke activiteiten of bedrijfsklassen zijn de hoofdproducenten van deze goederen en diensten.

Voor niet-karakteristiek toeristische producten wordt het belang in de toerismesector onderkend, maar zij voldoen niet aan de hierboven beschreven criteria. Dat wil zeggen: ze maken geen overgroot deel van de totale toeristische productie uit en het aanbod van deze producten zou niet wegvallen indien er geen toeristen zouden zijn. Niet toeristisch karakteristieke activiteiten zijn activiteiten die deze producten over het algemeen produceren.

2.10 Indeling van activiteiten naar standaardbedrijfsindeling

De (regionale) toerismerekeningen gebruiken voor de indeling van de activiteiten van bedrijven de Standaard Bedrijfsindeling 2008. Voor enkele bedrijfstakken is het belangrijk om wat meer uitleg te geven.

Onder de horeca verstaan we:

- Logiesverstrekking: Hotels, pensions, conferentieoorden, verhuur van vakantiehuisjes en appartementen, jeugdherbergen en vakantiekampen en groepsaccommodaties, kampeerterreinen, overige logiesverstrekking,
- Eet- en drinkgelegenheden: restaurants, cafetaria's, lunchrooms, snackbars, ijssalons, eetkramen e.d., kantines en catering, cafés.

Onder cultuur, sport en recreatie verstaan we:

- Kunst, culturele uitleencentra, openbare archieven, musea, dieren- en plantentuinen, natuurbehoud
- Loterijen en kansspelen,
- Sport,
- Pret- en themaparken, kermisattracties, jachthavens,
- Belangen- en ideële organisaties, hobbyclubs.

Andere voor toerisme belangrijke bedrijfstakken zijn: de luchtvaart, reisbemiddeling, reisorganisatie, toeristische informatie- en reserveringsbureaus, bioscopen.

De bedrijfstakken die de volgende producten produceren zijn ook van belang omdat toeristen die ook aankopen: kleding en schoenen, vervoer (benzine, vervoersmiddelen, passagiersvervoer anders dan luchtvervoer), cosmetische producten, telefoons, foto-, en film en gelijksoortige apparatuur, meubelen en matrassen, sieraden, spellen, speelgoed en sportartikelen, tijdschriften en boeken, enkele overige zakelijke en persoonlijke diensten (sauna, kapper etc.).

2.11 Werkgelegenheid

Hieronder volgt een toelichting voor enkele belangrijke begrippen op het gebied van de werkgelegenheid.

Werkzame personen

Werkzame personen zijn personen die een baan hebben bij een in Nederland gevestigd bedrijf of instelling, of bij een particulier huishouden in Nederland. Tot de werkzame personen behoren alle personen die betaalde arbeid verrichten, ook al is het maar voor één of enkele uren per week, ook als zij arbeid verrichten die op zichzelf genomen legaal is, maar waarvan de beloning aan de registratie door de fiscus of sociale zekerheidsautoriteiten wordt onttrokken ('zwarte arbeid'), als zij tijdelijk geen

arbeid verrichten, maar wel doorbetaald krijgen (bijvoorbeeld bij ziekte of vorstverlet) of als zij tijdelijk onbetaald verlof hebben opgenomen. Werkzame personen kunnen worden onderscheiden in werknemers en zelfstandigen. Ze kunnen woonachtig zijn in Nederland, maar ook in het buitenland.

Werknemers en Zelfstandigen

Werknemers zijn personen die op grond van een arbeidsovereenkomst betaald werk verrichten voor een bedrijf, instelling of particulier huishouden en waarvan de betaling (in geld en/of in natura) als beloning van werknemers wordt geregistreerd. Zelfstandigen zijn personen die arbeid verrichten voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of in het bedrijf of de praktijk van een gezinslid, of in een zelfstandig uitgeoefend beroep.

Banen

Een baan is een expliciete of impliciete overeenkomst tussen een persoon en een in Nederland gevestigde economische eenheid (een bedrijf, instelling of particulier huishouden) om gedurende een bepaalde periode of tot nader order tegen beloning werk te verrichten. De niet-bezette arbeidsplaatsen (vacatures) tellen dus niet mee in het aantal banen. Naast banen van werknemers zijn er ook banen van zelfstandigen.

Arbeidsvolume

Het arbeidsvolume kan worden uitgedrukt in arbeidsjaren of in uren. Het arbeidsvolume in arbeidsjaren is een maatstaf voor het arbeidsvolume, die wordt berekend door alle banen (voltijd en deeltijd) om te rekenen naar voltijdbanen, ook wel voltijdequivalenten (vte) genoemd. Zo leveren twee halve banen (elk 0,5 vte) samen een arbeidsvolume van één arbeidsjaar op.

3. Methodologie Regionale toerismerekeningen

De toerismesector is bedrijfstak overstijgend. Een product kan al dan niet toeristisch zijn, dit is afhankelijk van degene die het product gebruikt. Het is daarom ook niet verwonderlijk dat internationaal voor het samenstellen van toerismerekeningen veelal gebruik gemaakt wordt van de zogenaamde 'demand side approach', wat in Nederland ook het geval is. Op basis van de toeristische bestedingen worden de toeristische productie, de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid afgeleid. Als bron voor de bestedingen worden onderzoeken onder diverse types toeristen van het NBTC/Kantar en het CBS gebruikt. Een andere belangrijke bron is de nationale rekeningen.

De toeristische bestedingen worden uitgesplitst naar goederengroepen[1]. Elke goederengroep wordt toegewezen aan een hoofdproducent (Nederlandse bedrijfstakken en het buitenland). Per bedrijfstak worden vervolgens de productie, toegevoegde waarde en werkgelegenheid (banen, werkzame personen en arbeidsjaren) bepaald. Deze exercitie, waarbij het niveau van de macro-economische kernindicatoren voor toerisme opnieuw wordt geijkt, vindt een keer in de vijf jaar plaats. In de tussenliggende jaren wordt een scala aan indicatoren gebruikt om de nationale toerismerekeningen jaarlijks te actualiseren door middel van extrapolatie van deze cijfers. In die jaren ligt de nadruk op het bepalen van de juiste ontwikkelingen ten opzichte van het voorafgaande jaar.

De regionale toerismerekeningen zijn gemaakt door de cijfers uit de nationale toerismerekeningen voor een belangrijk deel te combineren met cijfers uit de regionale rekeningen van het CBS. De regionale rekeningen publiceren macro-economische cijfers naar de provincies en de vier grote steden[2]. Op dit niveau is de verdeling naar bedrijfstakken wel, maar naar goederengroepen niet beschikbaar. Hierdoor kan de hierboven beschreven nationale werkwijze niet gevolgd worden. De toeristische bestedingen in de provincies kunnen immers niet gekoppeld worden aan goederengroepen.

Er werd daarom een aangepaste werkwijze gebruikt. Van belang hierbij is de indeling in karakteristieke en niet-karakteristieke toeristische activiteiten.

3.1 Karakteristiek toeristische en niet-karakteristieke toeristische activiteiten

Zoals in paragraaf 2.9 al werd uitgelegd, zijn karakteristiek toeristische producten, producten die een belangrijk deel van de totale toeristische bestedingen uitmaken, en waarvan in de afwezigheid van toeristen het aanbod van deze producten grotendeels wegvallen. Toeristisch karakteristieke activiteiten zijn activiteiten die deze producten over het algemeen produceren. Voorbeelden zijn de horeca, luchtvaart, reisbemiddeling en –organisaties en cultuur en recreatie.

Voor niet-karakteristiek toeristische producten wordt het belang in de toerismesector onderkend, maar zij voldoen niet aan de criteria hierboven beschreven. Ook hier zijn de bijbehorende activiteiten de bedrijfstakken die deze goederen produceren. Voorbeelden zijn winkelen, taxivervoer en persoonlijke dienstverlening (sauna's e.d.).

Voor de karakteristieke en niet-karakteristieke toeristische activiteiten zijn twee verschillende methodes gebruikt. Die worden hieronder beschreven.

[1] In de nationale rekeningen en dus ook in de toerismerekeningen worden producten en diensten geclassificeerd naar internationaal gestandaardiseerde goederengroepen.

[2] Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht.

3.2 Regionale verdeling van karakteristieke toeristische activiteiten

Bij de karakteristiek toeristische activiteiten wordt gebruik gemaakt van de regionale rekeningen van het CBS. De regionale rekeningen geven een op de nationale rekeningen aansluitende kwantitatieve beschrijving van het economisch proces van regio's binnen Nederland. Zo wordt de productierekening met de productie en toegevoegde waarde per bedrijfstak onderverdeeld. Dit heeft geleid tot de volgende werkwijze:

Voor de karakteristieke activiteiten van de toerismesector kunnen per activiteit de gegevens van de regionale rekeningen worden gebruikt om de totaalcijfers voor toerisme te verdelen naar de verschillende provincies. De verdeling van de regionale rekening wordt per activiteit op het totaal van deze activiteit van de nationale toerismerekeningen gezet. We gaan er impliciet van uit dat het toeristisch deel van de activiteit dermate groot is dat dit deel zich hetzelfde gedraagt als het totaal van de activiteit en dat daarom de regionale verdeling van de totale bedrijfstak ook kan worden toegepast op het toeristisch deel van de activiteit. We gaan er impliciet ook van uit dat dit ook niet verschilt per regio.

3.3 Regionale verdeling van niet-karakteristieke toeristische activiteiten

De regionale verdeling van de niet-karakteristieke toeristische activiteiten zoals winkel- en vervoersbedrijven in Nederland (taxi's, trein en binnenvaart), wordt niet gemaakt op basis van de regionale rekeningen, omdat een relatief klein deel van de productie van deze goederen en diensten door toeristen wordt afgenomen. Er kan in dit geval niet uitgegaan worden van de aanname dat het toeristisch deel van de bedrijfstak zich hetzelfde gedraagt als het totaal van de activiteit. In plaats daarvan wordt per toeristische activiteit en bestedingscategorie een geschikte indicator ingezet.

De niet-karakteristieke goederen en diensten zijn in de nationale toerismerekeningen gebundeld in 6 groepen: brandstof, vervoer, winkelen, overig, sociale overdrachten en duurzame recreatiegoederen[3]. Deze worden alle gekoppeld aan niet-karakteristiek toeristische activiteiten of bedrijfstakken.

Voor deze niet-karakteristieke goederen en diensten wordt de regionale verdeling gezocht in de onderzoeken onder diverse types toeristen, waarin ook bestedingsvragen zijn opgenomen. In deze onderzoeken is ook regionale informatie voorhanden. Om deze informatie te kunnen gebruiken worden de bestedingen van de niet-karakteristieke goederen per type toerist uit de nationale toerismerekeningen gehaald. De nationale toeristenrekening verdeelt de uitgaven van toeristen naar drie soorten kenmerken:

1. Eendaags of meerdaags
2. Zakelijk of recreatief
3. Herkomst binnenland (Nederland) of buitenland

Hiermee zijn combinaties van toeristen te maken die overeenkomen met de populaties van de onderzoeken onder toeristen, namelijk het Continu Vakantieonderzoek, Continu Vrijetijdsonderzoek, Continu Zakenreisonderzoek et cetera.

Voor elk van de 6 groepen niet-karakteristieke goederen werden de bestedingen per type toerist berekend vanuit de nationale toerismerekeningen. Die werden vervolgens aan een bedrijfstak

[3] Onder de sociale overdrachten vallen de overheidssubsidies die ertoe leiden dat een bezoeker soms niet de volledige kosten van een dienst op zich neemt, zoals subsidies aan musea, bijstandssubsidies voor recreatieve activiteiten die voor toeristische doeleinden worden gebruikt. Duurzame recreatiegoederen zijn de duurzame goederen die hoofdzakelijk voor recreatieve doeleinden worden gebruikt (zoals caravans, kampeerspullen en sportartikelen).

toegewezen. Hiermee zijn de totalen bekend per activiteit naar soort toerist.De verdeling van deze totalen naar provincie wordt vervolgens uit het corresponderende onderzoek onder toeristen gehaald, en telt via een wegingsschema mee in het totaal.

Uiteindelijk is voor deze methode gekozen omdat deze verdeling het meest zuiver gekoppeld kon worden aan de bestaande onderzoeken. Die zijn immers ook gestoeld op het soort toerist, de verblijfsduur en het verblijfsmotief. Indien voor een soort toerist geen regionale informatie uit een onderzoek beschikbaar is, wordt overgegaan op informatie uit andere bronnen. Een voorbeeld daarvan zijn de zakelijke overnachtingen per provincie uit de statistiek logiesaccommodaties (SLA) om het meerdaags zakelijk reisverkeer te verdelen naar regio.

De resultaten uit de hierboven genoemde exercitie voor 1 provincie werden geanalyseerd op uitschieters en scheve verdelingen over de provincies. Opmerkelijke resultaten werden onderzocht door verschillen in definities te analyseren en dieper te graven in de data. Waar nodig werd de methode aangepast. Daarbij moet opgemerkt worden dat het totaal gelijk moet blijven aan de nationale toerismerekeningen.

3.4 Vergelijking met de data van Gelderland uit de onderzoeken onder toeristen

De provincie Gelderland heeft voor enkele jaren zelf een berekening gemaakt van de bestedingen van toeristen. Hiervoor werden data gebruikt uit de onderzoeken Continu Vakantieonderzoek, Continu Vrijetijdsonderzoek, Continu Zakenreisonderzoek e.d. van de provincie Gelderland. Deze berekeningen zijn voor het jaar 2017 vergeleken met de uitkomsten uit de regionale toerismerekeningen. De berekening vanuit de regionale toerismerekeningen kwam hoger uit. Dit heeft verschillende oorzaken:

De regionale toerismerekeningen werken top-down. De totalen zijn bekend en worden onderverdeeld naar provincie. Alle toeristische productie wordt meegenomen. Voor onderdelen waar geen data voor beschikbaar zijn wordt een best practice berekeningsmethode opgesteld. De berekening van de provincie Gelderland werkt bottom-up en gebruikt informatie uit de onderzoeken onder toeristen. Er wordt aan de toeristen gevraagd wat zij waaraan hebben uitgegeven en in welke provincie zij verbleven. Er zijn echter soorten toeristen en uitgaven die niet in een dergelijk onderzoek onder toeristen uitgevraagd worden. Categorieën die niet in de onderzoeken onder toeristen worden meegenomen zijn:

- Uitgaven tijdens vrijetijdsbesteding aan bezoek van familie, vrienden en kennissen.
- Zakelijk eendaags toerisme
- Sociale overdrachten en duurzame recreatie goederen

Mede hierdoor komt de top-down methode van de regionale toerismerekeningen hoger uit dan de berekening van de provincie Gelderland.

3.5 Kanttekeningen bij de methode

De gebruikte methode is gezien de beschikbaarheid van bestaande onderzoeken en het gebruik van de nationale toerismerekeningen en de regionale rekeningen de meest gedetailleerde methode mogelijk. Er blijven echter een aantal vraagstukken over waar geen onderliggende data voor zijn. Daarom zijn op deze gebieden de best practice methodes uitgekozen en zijn er waar nodig aannames gemaakt. Er zou in de toekomst verder onderzoek gedaan kunnen naar mogelijkheden om deze methodes en aannames te verfijnen.

Bij de gebruikte methode kunnen de volgende kanttekeningen gemaakt worden:

- In de onderzoeken onder toeristen wordt aan toeristen in een bepaalde provincie gevraagd hoeveel zij hebben uitgegeven. De uitgaven hoeven echter niet noodzakelijkerwijs in deze provincie te zijn geweest.
- De besteding kan zijn gedaan bij een bedrijf dat geregistreerd staat in een andere provincie. In de regionale rekeningen worden echter de nationale totalen voor indicatoren zoals productie, toegevoegde waarde en arbeidsvolume zo goed mogelijk regionaal toebedeeld. De regionale rekeningen worden waar mogelijk op basis van microdata samengesteld, waarbij de regionale cijfers zo worden aangepast dat ze aansluiten op de totalen uit de nationale rekeningen. Als microdata niet beschikbaar zijn, dan worden de nationale totalen verdeeld op basis van indicatoren. Hierbij wordt veelal gebruik gemaakt van arbeidsgegevens. Als er meerdere vestigingen zijn in Nederland dan worden op basis van de werkplek de werknemers en dus ook de productie toegerekend aan die vestigingen.
- Niet voor alle groepen bestedingen is er een goede indicator te vinden. Dit betreft echter voornamelijk kleine groepen waarbij bij simulatie met verschillende indicatoren de impact klein bleek. De indicator die het best bij de soort toerist paste, is uitgekozen.
- Er is nog geen een-op-een indicator naar provincie voorhanden om de sociale overdrachten en duurzame recreatiegoederen te verdelen. Hier werd informatie uit de statistiek logiesaccommodaties (SLA) gebruikt als proxy voor de regionale verdeling.
- Voor 2019 zijn niet alle onderzoeken onder toeristen beschikbaar. Omdat we voor 2019 niet verwachten dat er iets wezenlijk aan de structuur van de cijfers verandert, hebben we hier de structuur van 2018 overgenomen. Deze data kunnen in een later stadium vervangen worden.
- Het Continu vrijetijdsonderzoek, Continu zakenreisonderzoek en de Statistiek inkomend toerisme worden niet elk jaar uitgevoerd. Er is geëxtrapoleerd voor de tussenliggende jaren of een berekening doorgevoerd om ontbrekende jaren aan te vullen.
- Omdat voor de karakteristieke activiteiten de totalen van de nationale toerismerekeningen en de regionale rekeningen worden aangehouden, is er voor deze activiteiten geen regionale informatie over soorten toeristen, verblijfsduur (een of meerdaags) en motief (recreatie, zakelijk) aanwezig. Een analyse naar soort toerist is voor deze groep daarom niet mogelijk.

Verder kunnen beperkingen in de bronnen voor zover dit het gebruik van voorlopige data betreft, leiden tot bijstellingen. Deze bijstellingen zijn onder te verdelen in 3 oorzaken:

- De bestedings- en toegevoegde waardecijfers voor 2019 van de nationale toerismerekeningen worden definitief zodra de definitieve cijfers uit de nationale rekeningen voorhanden zijn. De voorlopige cijfers zijn gebaseerd op minder goederengroepen dan de definitieve cijfers van de oudere jaren. Het komt voor dat er meer goederengroepen in een ontwikkeling worden meegenomen in het voorlopige jaar dan in het definitieve jaar. Daarmee kan er een goederengroep in de ontwikkeling meelopen die er eigenlijk niet in thuis hoort. Dit hoeft niet voor alle provincies even zwaar te tellen.
- De regionale rekeningen 2019 worden nog bijgesteld. De verdeling van de karakteristiek toeristische activiteiten over de regio's kunnen daarom ook nog bijgesteld worden.
- In een later stadium kunnen bij additionele analyse van de overige provincies cijfers van de provincie Gelderland nog bijgesteld worden.

De belangrijkste bijstellingen konden worden gesimuleerd door voor het jaar 2018 zowel oude voorlopige cijfers als de reeds gepubliceerde definitieve cijfers van twee bronnen in te zetten. Het betreft de regionale rekeningen en de nationale toerismerekeningen. Hierbij bleek dat bij het inzetten van de definitieve data de bestedingen van 2018 voor de provincie Gelderland 200 miljoen euro lager uitkwamen dan wanneer de voorlopige cijfers zouden worden ingezet. De ontwikkeling ten opzichte

van 2017 was 4 procentpunt lager dan bij het gebruik van de voorlopige cijfers van 2018. Dit betekent dat ook voor 2019 de groei van de toeristische bestedingen met enkele procentpunten kan worden aangepast wanneer in een later stadium de definitieve cijfers worden ingezet. De bijstellingen hoeven niet voor alle provincies even groot te zijn, en hoeven voor 2019 niet even groot te zijn als bij de simulatie voor het jaar 2018 het geval was.

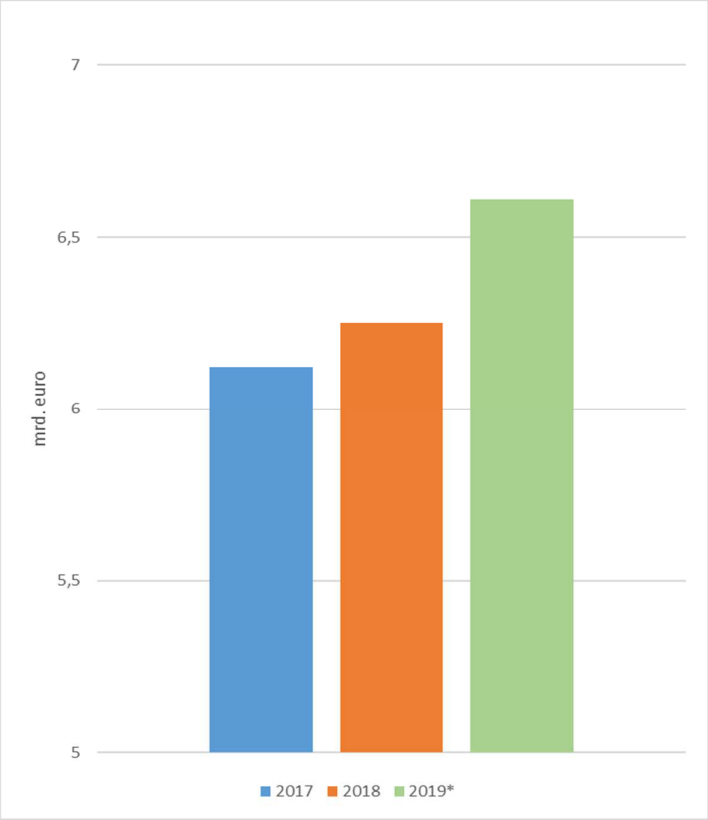
4. Resultaten voor de provincie Gelderland

4.1 Bestedingen van toeristen in Gelderland

De totale bestedingen van toeristen in Gelderland in 2017 kwamen uit op 6,1 miljard euro. Over 2018 groeide dit licht met 2,1 procent. In 2019 was de toename hoger met 5,7 procent en groeiden de bestedingen naar 6,6 miljard euro (zie figuur 1). Met name de bestedingen van toeristen in hotels en restaurants namen toe, en in mindere mate de uitgaven aan winkelen en vervoer. De cijfers voor 2019 zijn zoals genoemd in paragraaf 3.5 voorlopig. Enige voorzichtigheid bij het gebruik van deze cijfers is daarom aan te bevelen.

Figuur 1

Bestedingen van toeristen in Gelderland



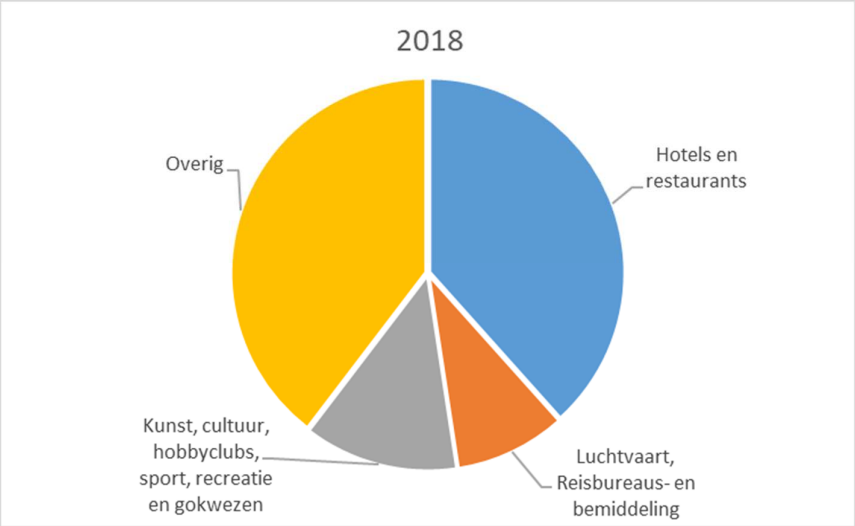
*Voorlopig

De belangrijkste bestedingscategorieën in de provincie Gelderland zijn de hotels en restaurants/cafés. Zij maken ruim een derde van de totale toeristische bestedingen uit (zie figuur 2). Ook de bestedingen aan winkelen, brandstof en vervoer zijn belangrijk in het uitgavenpatroon van de toerist in Gelderland. Dit is niet verwonderlijk gezien het feit dat Gelderland voor meerdaagse vakanties van Nederlanders de nummer één provincie is. Deze toeristen gebruiken, vaker dan ander types toeristen, de auto om naar hun bestemming te rijden en gebruiken de auto ook tijdens hun vakantie vaak. Voor eendaagse vakanties en uitstapjes kwam Gelderland als provincie nummer 4 uit het Continu vrijetijdsonderzoek van 2018. Deze toeristen geven relatief ook meer uit aan vervoer en brandstof. Dit soort toeristen

verblijft over het algemeen niet in een accommodatie. Daarnaast is een dagje shoppen ook een belangrijke categorie bij eendaagse uitstapjes.

Figuur 2

Toeristische bestedingen Gelderland naar activiteit, 2018



Verder zijn bestedingen aan sport- en ontspanning ook een belangrijke uitgavencategorie. Er zijn diverse pret-, thema-, en andere recreatieparken, die onder ontspanning vallen, in Gelderland. Daarnaast is Gelderland een populaire fiets- en wandelprovincie. Vooral voor fietsen scoort Gelderland bovengemiddeld in vergelijking met ander provincies. In het Continu Vakantieonderzoek 2018-2019 onderzoek lag het aandeel wandel, fiets, watersport en op de natuur gerichte vakanties boven het landelijk gemiddelde.

De verdeling van de bestedingen over karakteristiek en niet-karakteristiek toeristische activiteiten ligt rond de 60-40% verdeling. Verreweg de grootste categorie in de karakteristiek toeristische activiteiten zijn de hotels en restaurants. In de niet-karakteristiek toeristische activiteiten zijn de bedrijven die profiteren van de winkelende toerist de grootste groep. De uitgaven van Nederlanders tijdens eendaagse uitstapjes zijn hier een belangrijke activiteit.

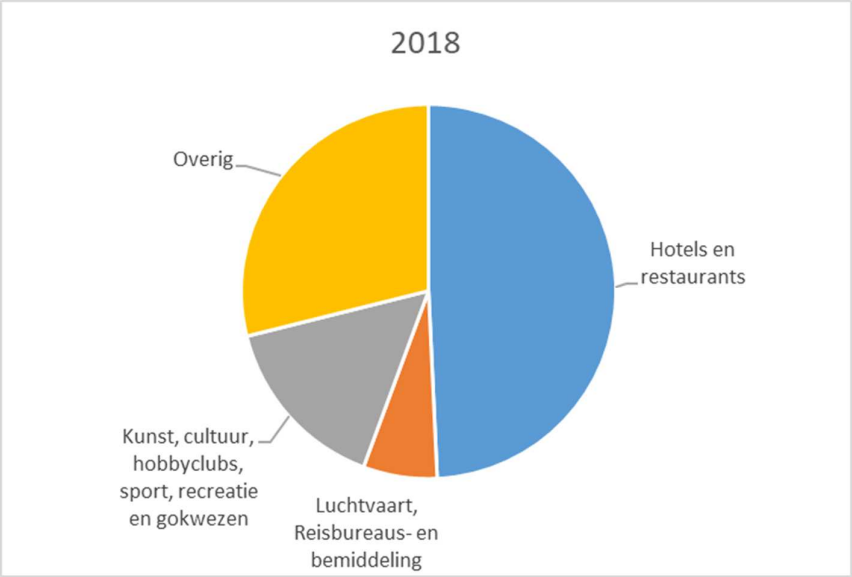
4.2 Toegevoegde waarde van toerisme in Gelderland

De toeristische bestedingen in Gelderland van ingezetenen en niet-ingezetenen leiden tot toegevoegde waarde in de Gelderse economie. Daarbij zijn de kosten die bedrijven hebben van de bestedingen afgetrokken, zie hiervoor ook paragraaf 2.5. De toeristische toegevoegde waarde (in basisprijzen) was in 2017 ruim 2,1 miljard euro. In 2018 groeide dit met 3,4 procent naar boven de 2,2 miljard. In 2019 nam de toegevoegde waarde ten opzichte van 2018 harder toe, met 5,3 procent naar een totaal van bijna 2,4 miljard euro. De cijfers voor 2019 zijn zoals genoemd voorlopig.

Hotels en restaurants zijn het belangrijkst, gevolgd door sport en ontspanning en vervoer die hier in de categorie kunst, cultuur, recreatie etc. wordt afgebeeld (zie figuur 3). De toegevoegde waarde van de activiteit winkelen is relatief laag. Daarom is winkelen bij de toegevoegde waarde minder belangrijk dan bij de bestedingen.

Figuur 3

Toegevoegde waarde toeristische sector Gelderland naar activiteit, 2018



Het aandeel van de toeristische toegevoegde waarde in de totale toegevoegde waarde van Gelderland is voor alle jaren 3,2 procent. Van 2017 naar 2018 is de toegevoegde waarde in basisprijzen van de totale Gelderse economie met 4,9 procent toegenomen. De toerismesector in Gelderland heeft in dezelfde periode een groei doorgemaakt van 3,4 procent.

4.3 Werkgelegenheid toerisme Gelderland

Het aantal werkenden in de toeristische sector in Gelderland in 2017 bedroeg ruim 64 duizend personen. In 2018 werden dit ruim 65 duizend personen. De cijfers van 2019, en in mindere mate 2018, van de regionale werkgelegenheid, zijn voorlopig. In 2019 groeide het aantal werkenden met ruim 3 procent naar ruim 67 duizend personen. Het aantal banen was ruim 75 duizend in 2017 en bijna 77 duizend 2018. In 2019 nam dit toe naar ruim 79 duizend (zie tabel 1). Dit ligt hoger dan de werkenden omdat werkzame personen meerdere banen kunnen hebben. In de toeristische sector wordt relatief veel in deeltijd wordt gewerkt. Alle banen (voltijd en deeltijd) kunnen omgerekend worden naar voltijdbanen, ook wel arbeidsvolume genoemd. Zo leveren twee halve banen (elk 0,5 vte) samen een arbeidsvolume van een arbeidsjaar op. In 2017 bedroeg het aantal arbeidsjaren ruim 42 duizend, in 2018 ruim 43 duizend en in 2019 bijna 45 duizend. Voor zowel het aantal banen als het aantal werkzame personen als het aantal arbeidsjaren geldt dat de groei van 2017 op 2018 tussen de 1,7 en 2 procent lag, en van 2018 op 2019 op ruim 3 procent.

Tabel 1

Toeristische werkgelegenheid Gelderland

* 1000	2017	2018*	2019*
Werkenden	64	65	67
Banen	75	77	79
Arbeidsjaren	42	43	45

*Voorlopig

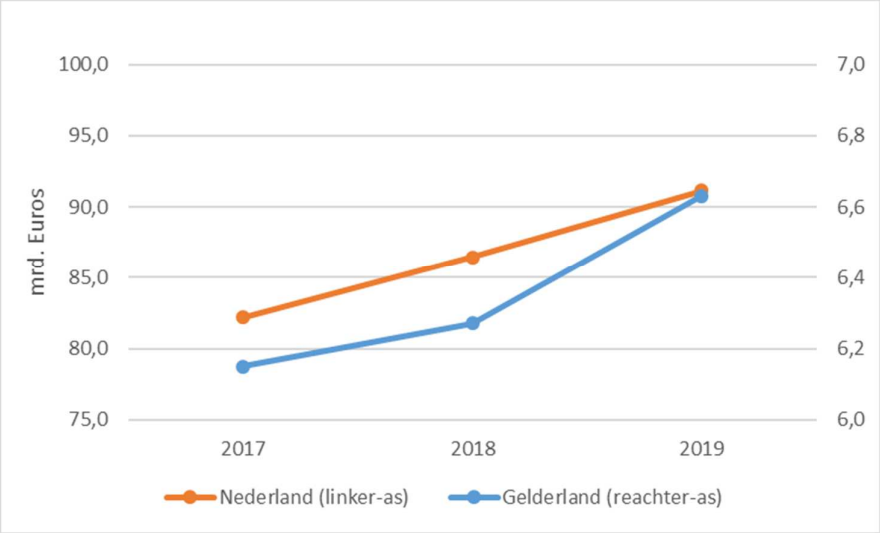
Van alle werkenden in Gelderland werkten in 2017 ruim 6 van de 100 personen in de toeristische sector. Dit bleef ongeveer gelijk in 2018.

4.4 Vergelijking met toerisme Nederland

Gelderland was in 2017 goed voor 7,5 procent van de totale toeristische bestedingen in Nederland (82,2 miljard). In 2018 en 2019 daalde dit naar tussen de 7,2 en 7,3 procent. Enkele andere provincies groeiden harder dan de provincie Gelderland, waarmee het aandeel van Gelderland logischerwijs daalde.

Figuur 4

Toeristische bestedingen van Gelderland en Nederland



*Voorlopig

De toeristische bestedingen in Nederland als totaal groeiden van 2017 naar 2018 met 5,2 procent harder dan de bestedingen van Gelderland (2,1 procent) (figuur 4). Dit had diverse oorzaken: aan de ene kant groeiden grote karakteristieke bedrijfstakken in andere provincies harder, terwijl die in Gelderland wel groeiden, maar wat gematigder. Ook waren er wat faillissementen van bedrijven en herstructureringen van toeristische ketens waarbij activiteiten verlegd werden naar buiten de provincie Gelderland.

Qua toegevoegde waarde maakte Gelderland 7,5 procent van de totale toeristische toegevoegde waarde van Nederland uit in 2017. In 2018 en 2019 was dit iets lager. Als we naar het aandeel van de totale Gelderse economie in de totale economie van Nederland kijken, ligt dit hoger: rond de 10 procent. Kijkend naar de totale Gelderse bruto toegevoegde waarde heeft juist de horeca, een groot aandeel van de toeristische toegevoegde waarde, een relatief lager aandeel in de Gelderse economie dan dat dit het geval is voor de totale Nederlandse economie. Ook de overige zakelijke dienstverlening, waarin de reisbemiddeling- en organisatie valt, ligt iets lager. Andere bedrijfstakken zoals de relatief grote bedrijfstakken industrie en handel maken juist een groter aandeel van de economie van Gelderland uit dan dat het geval is voor de totale economie van Nederland.

Zoals eerder genoemd was het aandeel van de toeristische toegevoegde waarde in de totale economie van Gelderland 3,2%. Hiermee is toerisme voor Gelderland iets minder belangrijk dan toerisme in de totale Nederlandse economie. Daar is het aandeel van de toeristisch toegevoegde waarde in de totale economie 4,4% (2018 en 2019). Een van de belangrijkste redenen moet gezocht worden in de zeer kleine omvang van enkele belangrijke toeristische bedrijfstakken in Gelderland. Te denken valt aan luchtvaart en reisbemiddeling- en organisatie. Een andere redenen achter het kleinere belang in de economie van Gelderland is het relatief grotere belang van winkelen. Dit komt weer doordat de provincie Gelderland populair is bij de (eendaagse) Nederlandse toerist. Die winkelt relatief meer dan bijvoorbeeld een buitenlandse toerist. Winkelen neemt een groter deel van de uitgaven van toeristen in bij de provincie Gelderland. Winkelen heeft een relatief lage toegevoegde waarde. Het aandeel buitenlandse toeristen, dat over het algemeen een hoger bedrag per dag uitgeeft, is daarentegen relatief laag in Gelderland. Het aandeel eendaags toeristen is groter, deze toerist geeft over het algemeen geen geld uit aan accommodatie.

De verdeling in karakteristiek en niet-karakteristieke activiteiten is voor de hele Nederlandse toeristensector driekwart karakteristiek ten opzichte van een kwart niet-karakteristiek. Dat de toerismesector in Gelderland anders in elkaar zit blijkt ook uit deze verdeling. In Gelderland is een kleiner deel karakteristiek en een groter deel niet-karakteristiek, een verhouding van 60-40. De hierboven aangegeven redenen voor het kleinere aandeel van toerisme in de economie spelen hier ook een rol. De in Gelderland niet of nauwelijks aanwezige bedrijfstakken zijn voornamelijk karakteristiek. De (eendaagse) Nederlandse toerist koopt relatief meer producten aan in de niet-karakteristieke bedrijfstakken. Dit heeft zijn weerslag in het aandeel van de niet-karakteristieke bedrijfstakken die deze goederen produceren. Een voorbeeld is het belang van hotels in het totaal van de karakteristiek toeristische activiteiten: dit is 1/3^{e} voor de provincie Gelderland t.o.v. ruim 45% voor totaal Nederland.

Het aandeel van de toeristische werkzame personen, banen, en arbeidsjaren in de totale werkgelegenheid van Gelderland was respectievelijk in 2017 6,1, 6,3 en 5,1% (zie tabel 2). Voor 2018 en 2019 bleef dit nagenoeg gelijk. De aandelen lager liggen dan dat het geval is voor de aandelen van toeristische werkgelegenheid in de Nederlandse economie. De redenen hiervoor zijn al genoemd bij de vergelijking van het aandeel van de toeristische toegevoegde waarde in de economie van Gelderland met de aandelen in de gehele economie van Nederland.

Tabel 2

Aandeel toerisme in totale werkgelegenheid, Gelderland en Nederland

Aandeel in economie Gelderland			
%	2017	2018*	2019*
Werkenden	6,1	6,1	6,1
Banen	6,3	6,3	6,4
Arbeidsjaren	5,1	5,1	5,1

*Voorlopig

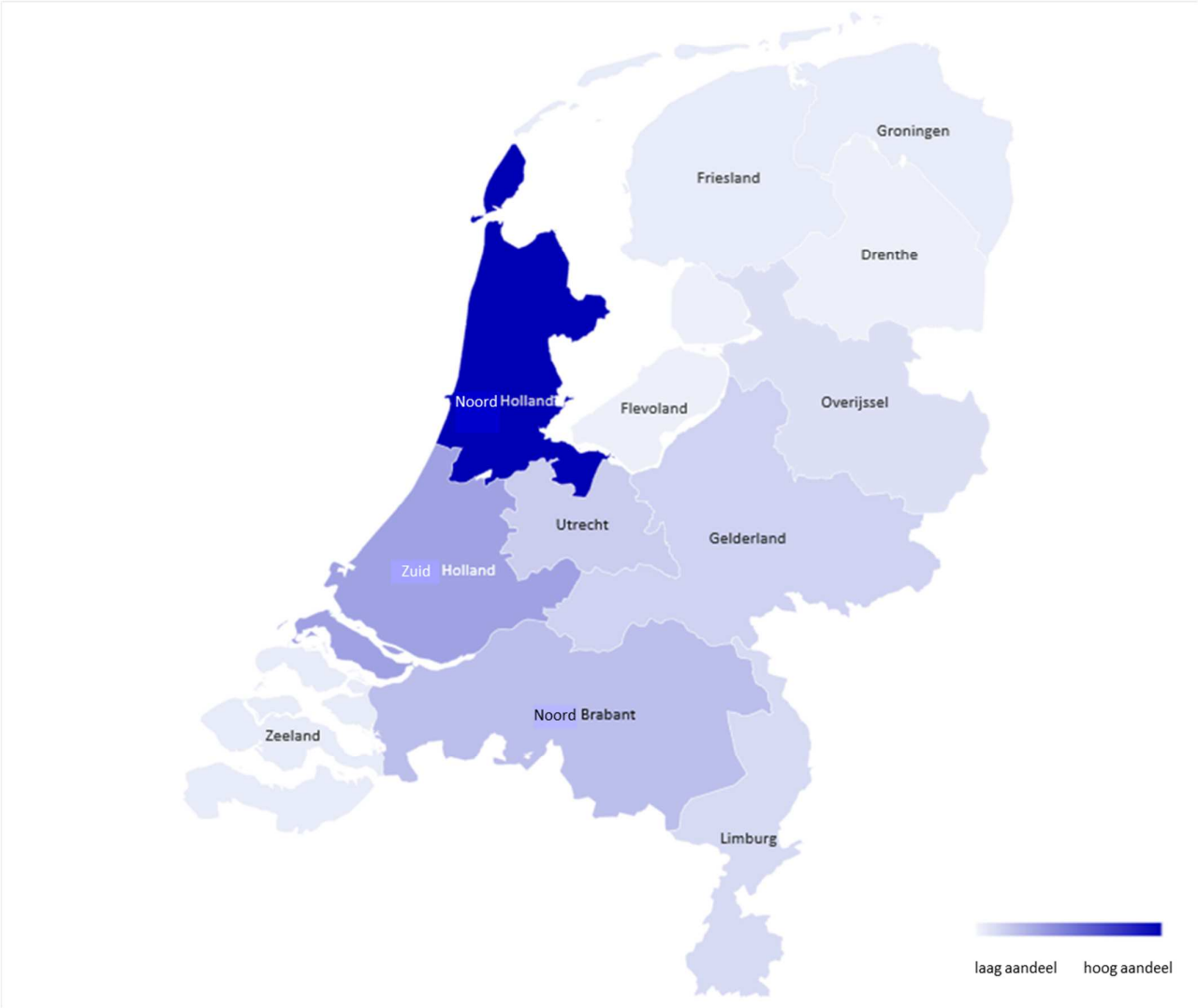
4.5 Vergelijking met andere provincies

Als naar de verdeling van toeristische bestedingen naar provincie wordt gekeken (zie figuur 5 is Gelderland provincie nummer 4). Ook qua toeristische toegevoegde waarde heeft de Gelderland provincie deze positie. Dit aandeel ligt voor de niet karakteristiek toeristische activiteiten hoger dan de typisch toeristische activiteiten, maar desondanks neemt Gelderland voor beide soorten activiteiten dezelfde plaats in.

Gelderland en Noord-Brabant zijn voor het aandeel in de toeristische bestedingen de twee grootste provincies na Noord en Zuid-Holland.

Figuur 5

Verdeling van toeristische toegevoegde waarde over de provincies van Nederland, 2018



5. Conclusies en aanbevelingen voor verder onderzoek

5.1 Conclusies

De totale bestedingen van toeristen in Gelderland lagen voor de periode 2017- 2019 tussen de 6,1 en 6,6 miljard euro. De toegevoegde waarde die daaruit resulteert lag voor die periode tussen de 2,1 en 2,3 miljard euro. Daarmee is Gelderland provincie nummer 4 van Nederland. Het aandeel van Gelderland in de toeristische bestedingen en toegevoegde waarde van de totale toerismesector in Nederland lag voor 2017 rond de 7,5 procent en nam licht af in 2018 en 2019.

Het aandeel dat de toeristische toegevoegde waarde in de economie van Gelderland inneemt ligt rond de 3,2 procent. Daarmee is het lager dan voor heel Nederland het geval is. Daar ligt het aandeel rond de 4,4 procent. Daarmee komen we op de samenstelling van de toerismesector van Gelderland en hoe die zich vergelijkt met de toerismesector van Nederland. Daarin zit nogal wat verschil.
Ten eerste valt op dat enkele voor de toerismesector belangrijke bedrijfstakken in Gelderland niet of nauwelijks voorkomen. Daardoor is het aandeel van toerisme in de totale Gelderse economie een stukje kleiner dan dat dat voor totaal Nederland het geval is.

Ook de mix van toeristen verschilt nogal van die voor totaal Nederland. Er komen relatief veel (eendaagse) Nederlandse toeristen op vakantie. Dit is belangrijk voor de bestedingen en toegevoegde waarde. Buitenlandse toeristen hebben een ander uitgavenpatroon dan de meerdaagse Nederlandse toeristen, en die heeft weer een ander uitgavenpatroon dan de dagjestoerist.

Van alle werkenden in Gelderland werkten ruim 6 van de 100 personen in 2017 in de toeristische sector. Dit bleef ongeveer gelijk in 2018. Het aantal werkenden in de toeristische sector in de periode 2017-2019 bedroeg tussen de 64 en 67 duizend personen. Het aantal banen was ruim 75 duizend in 2017 en groeide naar ruim 79 duizend in 2019. Het aantal arbeidsjaren liep van bijna 42 duizend in 2017 op naar bijna 45 duizend in 2019.
Het aandeel van de toeristische banen, werkzame personen en arbeidsjaren in de totale werkgelegenheid van Gelderland is lager dan de aandelen van toeristische werkgelegenheid in de Nederlandse economie. Hieraan liggen dezelfde redenen ten grondslag als bij de bestedingen en toegevoegde waarde.

De methode die er nu ligt voor de regionale toerismerekeningen is ons inziens een goede methode gezien de huidige beschikbare data. De vergelijking met informatie uit andere bronnen geeft geen grote onverklaarbare verschillen. Aan de andere kant lopen we met het gebruik van bronnen tegen de beperkingen van die bronnen aan. Met name het voorlopig karakter van de regionale rekeningen en de nationale toerismerekeningen voor 2019 zal waarschijnlijk leiden tot bijstellingen voor dit jaar. Voor de onderzoeken onder toeristen liggen de beperkingen met name op het vlak van de afwezigheid van data voor (tussenliggende) jaren óf voor bepaalde soorten toeristen. Een en ander leidt tot enkele aanbevelingen voor verder onderzoek.

5.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Het karakteristieke deel van de toeristische activiteiten is gebaseerd op de regionale rekeningen van het CBS. Voor deze karakteristieke activiteiten worden de totalen van de toerismerekeningen verdeeld op basis van informatie uit de regionale rekeningen. Voor de niet-karakteristieke activiteiten bouwen we de informatie op vanuit de soort toerist en de bijbehorende bestedingen. Voor de karakteristieke activiteiten is er geen informatie naar soort toerist, verblijfsduur (een of meerdaags) en motief (recreatie, zakelijk) per provincie aanwezig.

Aan de ene kant is het gebruik van de regionale rekeningen voor de verdeling van de karakteristieke activiteiten over de provincies goed omdat er voor een belangrijk deel van de regionale toerismerekeningen wordt gewerkt met vaststaande cijfers. Aan de andere kant leidt dit tot een verlies van details omdat de regionale rekeningen deze details niet kent. De details naar soort toerist die voor de nationale toerismerekeningen wel bekend zijn, raken verloren. Dit is jammer omdat dit wel informatie is die de provincies kunnen helpen bij het gericht analyseren, bevorderen of spreiden van de voor hen wenselijke types toerisme. Ook kunnen ontwikkelingen niet altijd worden geanalyseerd. Wellicht dat in de toekomst verder onderzoek gedaan kan worden naar een meer gedetailleerde benadering van de karakteristiek toeristische bedrijfstakken. Een oplossing zou kunnen zijn dat in de regionale rekeningen ook informatie over goederengroepen wordt opgenomen. Op die manier kunnen goederengroepen en bedrijfstakken gekoppeld worden aan de overeenkomstige goederengroepen en bedrijfstakken uit de nationale toerismerekeningen.

Het is zowel voor de nationale als de regionale toerismerekeningen onontbeerlijk dat er toerismeonderzoeken worden uitgevoerd die alle soorten toerisme en toeristen beslaan. De regelmatige uitvoering van de onderzoeken onder toeristen is ook belangrijk, liefst jaarlijks. Daarnaast worden de rekeningen er beter van als er meer bestedingsdetails bekend zijn. Hoe meer uitgavencategorieën er zijn, hoe zuiverder die aan de goederengroepen en bedrijfstakken van de nationale rekeningen kunnen worden gekoppeld.

Verder zou het de kwaliteit van de regionale toerismerekeningen verbeteren als alle onderzoeken en ander cijfermateriaal met betrekking tot toeristen en toerisme dezelfde definities gebruiken. Ook de periode van onderzoek, een vakantiejaar of een kalenderjaar moet duidelijk vermeld worden bij het gebruik van een onderzoek. Hier wordt middels de landelijke leidraad al aan gewerkt.

Er blijft een onzuiverheid bestaan voor wat betreft de vraag of toeristen de uitgaven die ze opgeven wel in de provincie uitgeven waar zij ook verblijven. Dit wordt nu wel impliciet aangenomen. Er zou hier verder onderzoek naar gedaan kunnen worden. Hetzij eenmalig, hetzij als additionele vraag in de onderzoeken onder toeristen.

Als er in de toekomst meerdere jaren van regionale toerismerekeningen zijn, kan er meer onderzoek gedaan worden naar de invloed van de voorlopige status van enkele bronnen op de cijfers. Indien de bijstellingen over het algemeen dezelfde vorm aannemen kan op basis daarvan wellicht een berekening in de methode worden ingebouwd waarmee de bijstelling wordt beperkt.

6. Referenties

CELTH, (december 2015). Toekomst van de vaste gast.

Centraal Bureau voor de Statistiek, (2018). De regionale economie 2017.

Centraal Bureau voor de Statistiek, (2019). De regionale economie 2018.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2020). Intake toerismerekeningen methodologie vs. 2. Regionale economische kerncijfers toerisme.

Eurostat, (2008). European Implementation Manual on Tourism Satellite Accounts.

Gastvrij Nederland, NBTC Holland Marketing, (2020). Kerncijfers toerisme en Recreatie 2019 NBTC

Holland marketing, (juli 2016). Monitor inkomend dagbezoek vanuit Duitsland. Eindrapport 2015/2016: resultaten Gelderland. Uitgevoerd in opdracht van de provincie Gelderland.

NBTC Holland Marketing, (januari 2014). Kracht van regiomerken onderzoek 2013. Eindrapportage.

NBTC Holland Marketing (juli 2017). Toerisme in perspectief.

NBTC Holland Marketing- Intell & Insights, (September 2020), Cijfers internationale bezoekers Nederland.

NBTC Holland Marketing, (2020). Zakelijk ontmoeten in Nederland. Kerncijfers zakelijke markt 2019.

NBTC NIPO Research, (juni 2017). Continu Zakenreis Onderzoek 2016 – samenvatting Gelderland Meerdaagse binnenlandse zakenreizen.

NBTC NIPO Research, (2018). Vakanties van Nederlanders in de provincie Continu Vakantie Onderzoek 2017 - nieuwe afbakening. Toeristische en alle binnenlandse vakanties in Gelderland.

NBTC NIPO Research, (2018). Vakanties van Nederlanders in de provincie Continu Vakantie Onderzoek 2017. Toeristische en alle binnenlandse vakanties in Gelderland.

NBTC NIPO Research, (2019). Vakanties van Nederlanders in de provincie Continu Vakantie Onderzoek 2018. Toeristische en alle binnenlandse vakanties in Gelderland.

NBTC NIPO Research, (juni 2020). Nederlandse zakenreismarkt 2019 – samenvatting Gelderland Meerdaagse binnenlandse zakenreizen Continu Zakenreis Onderzoek (CZO).

PleisureWorld NRIT, (2017). Centraal Bureau voor de Statistiek, NBTC Holland Marketing en CELTH, Trendrapport toerisme recreatie en vrije tijd 2017.

PleisureWorld NRIT, (2018). Centraal Bureau voor de Statistiek, NBTC Holland Marketing en CELTH, Trendrapport toerisme recreatie en vrije tijd 2018.

PleisureWorld NRIT (2019), Centraal Bureau voor de Statistiek, NBTC Holland Marketing en CELTH, Trendrapport toerisme recreatie en vrije tijd 2019.

Provincie Gelderland (maart 2015), Maak kennis met de vrijetijdseconomie in Gelderland 2015. Samenvatting van de verkenning van de vrijetijdseconomie in de provincie Gelderland.

Provincie Gelderland, Bureau Economisch Onderzoek / Strategie, (maart 2017). Verkenning internationaal toerisme. Feiten, Cijfers en Trends (2015/2016).

Provincie Gelderland, (mei 2020). Kerncijfers vrijetijdseconomie Gelderland. Enkele cijfers over de vrijetijdseconomie in de provincie Gelderland op een rij.

UN et al., (2009). Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008.